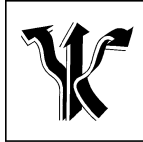


МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ



МАУП



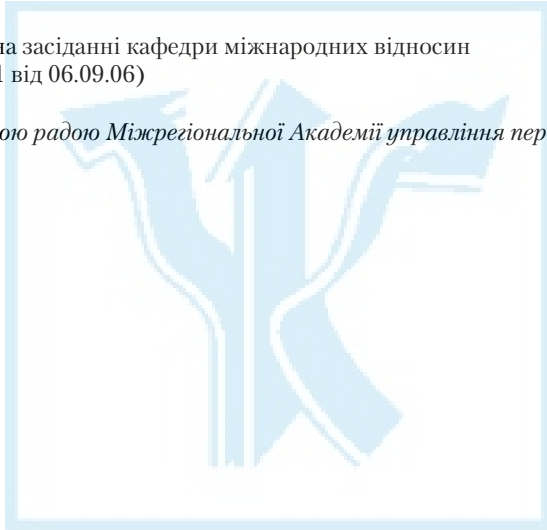
НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН”
(для магістрів)

Київ 2007

Підготовлено професором кафедри міжнародних відносин *І. А. Хижняком*

Затверджено на засіданні кафедри міжнародних відносин
(протокол № 1 від 06.09.06)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом



Хижняк І. А. Навчальна програма дисципліни “Системи міжнародних відносин” (для магістрів). — К.: МАУП, 2007. — 24 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Системи міжнародних відносин”, питання для самоконтролю, а також список літератури.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Професійна підготовка студентів, які навчаються за спеціальністю “Країнознавство”, передбачає вивчення на V курсі навчальної дисципліни “Системи міжнародних відносин”. Мета вивчення курсу — на основі методичних положень світової наукової та науково-методичної літератури з міжнародних відносин опанувати зміст специфічних понять та підходів, що використовуються світовою наукою в дослідженнях політичних взаємодій на міжнародній арені.

У результаті засвоєння навчального курсу студенти повинні:

знати

- зміст сучасних наукових поглядів на характер систем міжнародних відносин;
- роль і місце України в сучасній світовій політиці;
- основні теоретичні проблеми міжнародної політичної науки, методи дослідження нею відповідного об'єкта;

уміти

- визначати основні напрями системного підходу до дослідження міжнародних відносин, типології та структури міжнародних систем;
- аналізувати історичний розвиток міжнародних систем у кожний відтинок часу;
- визначати характер взаємодії основних учасників міжнародних відносин, які мають особливу для кожного періоду структуру, а також відмінну систему міжнародних відносин.

Систематизоване та цілеспрямоване дослідження міжнародних відносин у межах відносно самостійної дисципліни розпочалося тільки у XX ст. Саме це й зумовило протилежні позиції у визначенні парадигм, шкіл та напрямів. У цій програмі узагальнено та систематизовано основні положення та висновки світової наукової думки про системи міжнародних відносин.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	2
1	<p>Змістовий модуль I. Напрями системного підходу в дослідженнях міжнародних відносин</p> <p>Особливості системного підходу до аналізу міжнародних відносин</p>
2	Міжнародна система
3	Структура міжнародної системи
4	Елементи міжнародної системи
5	Рівні структури міжнародних відносин
6	<p>Змістовий модуль II. Типологія систем міжнародних відносин</p> <p>Критерії типології міжнародних систем</p>
7	Види міжнародних відносин
8	Глобальна система та регіональні підсистеми міжнародних відносин
9	Підходи до дослідження міжнародних систем
10	Довестфальський період міжнародних відносин
11	<p>Змістовий модуль III. Вестфальська система міжнародних відносин</p> <p>Встановлення Вестфальської системи</p>
12	Вестфальський мир
13	Вестфальська система. Основні характеристики
14	<p>Змістовий модуль IV. Віденська система міжнародних відносин</p> <p>Віденський конгрес</p>
15	Цілі учасників конгресу
16	Переділ світу, закріплений Віденським конгресом
17	Священний союз
18	Особливості Віденської міжнародної системи

1	2
<p>19</p> <p>20</p> <p>21</p> <p>22</p> <p>23</p> <p>24</p> <p>25</p> <p>26</p> <p>27</p> <p>28</p>	<p>Змістовий модуль V. Версальсько-Вашингтонська система міжнародних відносин</p> <p>Великі держави</p> <p>Проблема побудови міжнародних відносин після Першої світової війни.</p> <p>“14 пунктів” В. Вільсона</p> <p>Питання про самовизначення націй</p> <p>Паризька мирна конференція</p> <p>Становлення Версальської системи</p> <p>Система мирних договорів</p> <p>Створення Ліги Націй та її діяльність</p> <p>Мандатна система</p> <p>Вашингтонська конференція 1921–1922 рр.</p>
<p>29</p> <p>30</p> <p>31</p> <p>32</p> <p>33</p>	<p>Змістовий модуль VI. Ялтинсько-Потсдамська система міжнародних відносин</p> <p>Становлення Ялтинсько-Потсдамської системи</p> <p>Основні тенденції розвитку повоєнних міжнародних відносин</p> <p>Головні характеристики міжнародних відносин повоєнного періоду</p> <p>Створення ООН. Концепція нового міжнародного співтовариства</p> <p>Значення Ялтинсько-Потсдамської міжнародної системи</p>
<p>34</p> <p>35</p> <p>36</p>	<p>Змістовий модуль VII. “Плюралістична однополярність” сучасної системи міжнародних відносин</p> <p>Сучасна структура міжнародних відносин та її особливості</p> <p>Гібридизація рівнів нової системи міжнародних відносин</p> <p>Формування нових системоутворюючих закономірностей у сучасній міжнародній системі</p>
<p>37</p> <p>38</p> <p>39</p>	<p>Змістовий модуль VIII. Система нового світопорядку початку XXI ст.</p> <p>Характеристика нових рис міжнародної системи початку XXI ст.</p> <p>Феномен прояву антидемократичних мотивацій при розпаді тоталітарних суспільств</p> <p>Інтеграційні тенденції та ступінь урегульованості розвитку сучасної системи міжнародних відносин</p>
<p>Разом годин: 81</p>	

ЗМІСТ
дисципліни
“СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН”

**Змістовий модуль І. Напрями системного підходу
в дослідженнях міжнародних відносин**

***Тема 1. Особливості системного підходу до аналізу
міжнародних відносин***

Системний метод-систематизація процесів міжнародного життя і аналіз поведінки “акторів” держав, що діють у межах загальної системи.

Література [4; 6; 7; 23; 26; 28; 34; 41; 54; 55]

Тема 2. Міжнародна система

Міжнародна система — сукупність певних елементів, органічне утворення, сума елементів, об’єднання, яке дає нову якість. Інтегральність — найважливіша характеристика системи. Зміст і стан сучасних міжнародних відносин. Функціонування та розвиток держави в системі відносин. Два види середовища — зовнішнє і внутрішнє. Зміст функції системи. Держава як елемент системи міжнародних відносин. Взаємозалежність держав — основа системної взаємодії.

Література [4; 6; 7; 23; 26; 28; 34; 41; 54; 55]

Тема 3. Структура міжнародної системи

Аспекти змісту поняття структура. Структурні виміри та ознаки міжнародних відносин.

Література [4; 6; 7; 23; 26; 28; 34; 41; 54; 55]

Тема 4. Елементи міжнародної системи

Відносини між системою та її елементами. Зміст специфіки міжнародних відносин. Різноманітність теоретичних напрямів та шкіл. Різні погляди на проблеми суб’єктів міжнародних відносин.

Література [4; 6; 7; 23; 26; 28; 34; 41; 54; 55]

Тема 5. Рівні структури міжнародних відносин

Рівні структури міжнародних відносин, їх характеристика. Ієрархія міжнародних систем.

Література [4; 6; 7; 23; 26; 28; 34; 41; 54; 55]

Змістовий модуль II. Типологія систем міжнародних відносин

Тема 6. Критерії типології міжнародних систем

Типи контролю кримінальної системи. Міжнародна стратифікація та фактична ієрархія держав на міжнародній арені. Баланс сил міжнародної системи та його характеристика. Найтиповіші моделі систем за класифікацією Р. Арена. Сприятливі обставини для тривалого існування будь-якої моделі за класифікацією М. Каплана.

Література [4; 6; 7; 23; 26; 28; 34; 41; 54; 55]

Тема 7. Види міжнародних відносин

Відносини — ключова категорія дослідження структури системи. Утворення видів відносин різних підсистем, їх функції та процеси розвитку, взаємодія. Види міжнародних відносин та їх структура. Формування підсистем системи міждержавних відносин та їх функції.

Тема 8. Глобальна система та регіональні підсистеми міжнародних відносин

Просторово-географічні характеристики — базова мережа між загальною системою та регіональними і субрегіональними підсистемами. Характеристика планетарної системи і регіональних підсистем.

Література [4; 6; 7; 23; 26; 28; 34; 41; 54; 55]

Тема 9. Підходи до дослідження міжнародних систем

Базові принципи традиційного історичного підходу. Характерні риси історично-соціологічного та евристичного підходів у системному вивченні феномена міжнародних відносин. Політичний реалізм — основа таких понять, як біполярна, мультиполярна та рівноважна імперська міжнародні системи згідно з класифікацією М. Каплана. Зв'язок між емпіричним та змішаним підходами.

Література [4; 6; 7; 23; 26; 28; 34; 41; 54; 55]

Тема 10. Довестфальський етап міжнародних відносин

Головні ознаки цього етапу та їх характеристика. Виокремлення К. Ясперсом періоду VIII–III до н.е., його суттєвих рис та основних закономірностей міжнародних відносин.

Література [4; 6; 7; 23; 26; 28; 34; 41; 54; 55]

Змістовий модуль III. Вестфальська система міжнародних відносин

Тема 11. Встановлення Вестфальської системи

Особливості й базові засади сучасної системи геополітичних відносин та їх початок у Вестфальській системі. Встановлення Вестфальської системи геополітичних відносин (1648 р.) після завершення Тридцятирічної війни (1618–1648 рр.). Суверенні держави — домінуючі суб'єкти Вестфальської системи. Визначення суверенітету та міжнародного права. Характеристика історичних передумов укладення Вестфальського мирного договору.

Література [4; 6; 7; 23; 26; 28; 34; 41; 48; 54; 55]

Тема 12. Вестфальський мир

Три основних питання двох угод, підписаних в Оснабрюці та Мюнстері, їх характеристика та зміст (24 жовтня 1648 р.). Санкціонування Вестфальським договором фактичного розпаду Священної Римської Імперії. Встановлення Вестфальською системою балансу сил великих держав: Франції, Великої Британії, Швеції, а також Австрії та Речі Посполитої. Відхід на другий план Іспанії і Португалії. Піренейський мир (1659 р.) і закріплення переходу гегемонії у Західній Європі від Іспанії до Франції. Зміна співзалежності сил між Європейськими країнами та Турецькою Османською Імперією на користь перших.

Література [4; 6; 7; 23; 26; 28; 34; 41; 48; 54; 55]

Тема 13. Вестфальська система. Основні характеристики

Основні характеристики Вестфальської системи геополітичного устрою, їх зміст. Відхід від багаторівневої феодальної системи на користь вертикальної структури, коли усе суспільство загалом політично тяжіє до єдиної влади — влади держави, вписаної в певні межі, що є дійовою особою міжнародних відносин. Вплив наслідків Французької революції на остаточне зміцнення національних держав, а також продовження і закріплення Вестфальської системи; затвердження теорії політичної легітимності. Компроміс між принципами суверенітету і загального інтересу — політична рівновага, “держава — нація”. Обмеження експансіоністських намірів учасників Вестфальської системи і преференції на користь різних типів коаліцій; встановлення співвідношення сил, закріплення кордонів національних держав;

вперше приведення міждержавних відносин у систему. Прийняття як провідних двох базових понять — “суверенітет” і “колективна безпека”. Встановлення засад системи міжнародних відносин, яка зберігала свої основні риси аж до Другої світової війни.

Література [4; 6; 7; 23; 26; 28; 34; 41; 48; 53; 55]

Змістовий модуль IV. Віденська система міжнародних відносин

Тема 14. Віденський конгрес

Завершення війн коаліцій європейських держав з Наполеоном I і встановлення нової Віденської системи. Скликання у Відні конгресу всіх Європейських держав (листопад 1814 — червень 1815 р.). Роль провідних проміненів на конгресі. Особливе місце на конгресі Франції. Провідна роль у прийнятті рішень ради п'яти держав. Охоплення Віденським конгресом усіх європейських держав єдиною системою міжнародних договорів — одна з його найважливіших особливостей. Характеристика основних результатів Віденського конгресу.

Література [4; 6; 7; 23; 26; 28; 34; 41; 48; 54; 55]

Тема 15. Цілі учасників конгресу

Коло питань про створення політичної рівноваги в Європі з боку делегацій Росії, Великої Британії, Австрії, Пруссії та Франції. Ухвалення Заключного акту Віденського конгресу (9 червня 1815 р.), підписання його Росією, Пруссією, Австрією, Великою Британією, Іспанією, Швецією та Португалією і подальше приєднання до нього ще 53 країн Європи, останньою приєдналася Баварія (травень 1820 р.). Геополітичні зміни в Європі.

Література [2; 4; 7; 10; 23; 26; 27; 41; 48; 54; 55]

Тема 16. Переділ світу, закріплений Віденським конгресом

Закріплення Заключним актом Віденського конгресу результатів переділу Європи і колоній між країнами-переможницями. Характеристика одержаних результатів. Роль і місце Віденського конгресу в першій розробці системи договорів, яка врегулювала міжнародні відносини і закріпила кордони в намісництвах усієї Європи.

Література [2; 4; 7; 10; 23; 26; 27; 41; 48; 54; 55]

Тема 17. Священний союз

Підписання в Парижі Росією, Австрією та Прусією Акту Священного Союзу (26 вересня 1815 р.). Збереження Європейського статус-кво. Затвердження Віденської системи міжнародних відносин і підтримання миру між Європейськими народами — головна мета Союзу. Визнання засад легітимізму і дотримання загальнохристиянських канонів — основа політики держав — членів Священного Союзу як наднаціональної інституції, що передбачала втручання у внутрішні справи третіх країн у разі внутрішньої чи зовнішньої загрози будь-якій з держав альянсу. Чотири конгреси Священного Союзу та зміст їх рішень. Ліберальний і революційний рухи в європейських державах; розвиток національно-визвольного руху; революції у Франції, Бельгії та повстання в Польщі — демонстрація неспроможності підтримання загального гарантування безпеки Віденською системою міжнародних відносин.

Література [2; 4; 7; 10; 23; 26; 27; 41; 48; 54; 55]

Тема 18. Особливості Віденської міжнародної системи

Фіксування Віденською системою нової політичної карти Європи, нового співвідношення сил. Базові засади Віденської системи: імперський принцип контролю географічного простору в межах колоніальних імперій, створення поліцентричної системи “балансу сил” — так званого європейського концерну. Відсутність на Віденському конгресі офіційно закріплених колоній. Причинно-наслідковий зв'язок боротьби за перерозподіл колоніальних володінь і причини Першої світової війни. Значення поразки Росії у Кримській війні для видозміни загальної конфігурації Віденської системи. Франко-Пруська війна та проголошення Німецької імперії — нищівний удар по Віденській системі. Створення могутніх військових блоків Троїстого союзу та Антанти. Остаточне руйнування Віденської системи міжнародних відносин та наближення Першої світової війни.

Література [2; 4; 7; 10; 23; 26; 27; 41; 48; 54; 55]

Змістовий модуль V. Версальсько-Вашингтонська система міжнародних відносин

Тема 19. Великі держави

Перегрупування сил у таборі переможців після Першої світової війни. Перетворення США з географічно обмеженої континентальної

імперії на глобальну світову імперію. Перемога в іспано-американській війні 1848 р., “доктрина Монро”, вільсонівський універсалізм, доктрина “відкритих дверей”, експансіонізм — ідеологічне обґрунтування американського імперіалізму. Чотири основних постулати стратегії “відкритих дверей” за визначенням історика В. Вільямса, їх зміст. Вихід США після Першої світової війни на перше місце у світі за рівнем економічного розвитку. Домагання своїх цілей після Першої світової війни Великою Британією, Францією, Японією, Італією, Німеччиною та Росією та їх визначальний зміст.

Література [4; 7; 18–20; 23; 26; 28; 29; 32; 48; 55]

Тема 20. Проблема побудови міжнародних відносин після Першої світової війни

Визначення Г. Кісіндором ролі держави світового лідера, історичні приклади цього процесу. В. Вільсон про роль США у світі як арбітра та світового судді.

Література [4; 7; 18–20; 23; 26; 28; 29; 32; 48; 55]

Тема 21. “14 пунктів” В. Вільсона”

“14 пунктів” В. Вільсона — зовнішньополітична програма США, її суттєві характеристики та поділ на дві частини. Чотири геостратегічних завдання, які ставив В. Вільсон цією програмою. Неоднозначна реакція на “14 пунктів” керівників Великої Британії та Франції, а також провідних проміненів того часу. Геополітична сутність спеціального терміну “вільсонізм” та його подальше історичне втілення в пакті Бріана — Келлога; вступ США у Другу світову війну; “план Маршалла”; “доктрина стримування”. Неоднозначне сприйняття ключової ідеї “національного самовизначення” програмою “14 пунктів” пріоритетів В. Вільсона, її прийняття на державному рівні.

Література [4; 7; 18–20; 23; 26; 28; 29; 32; 48; 55]

Тема 22. Питання про самовизначення націй

Пріоритет В. Вільсона щодо проблем встановлення демократії, аніж вирішення низки питань стосовно самовизначення націй. Неохоче та вибіркове втручання США у процеси національно-визвольної боротьби окремих слов'янських народів. Підтримка тих лідерів національно-визвольних рухів, які опинились у ворожому до Німеччини та її союзників таборі. Позитивні наслідки прийняття “14 пунктів”.

Література [4; 7; 18–20; 23; 26; 28; 29; 32; 48; 55]

Тема 23. Паризька мирна конференція

Скликання Паризької мирної конференції для підбиття підсумків Першої світової війни (18 січня 1919 р.). Склад учасників конференції. Оголошення “14 пунктів” В. Вільсона. Ставлення В. Вільсона до Росії. Порядок денний Паризької конференції. Провідна роль на Паризькій конференції керівників Франції, Великої Британії та США. Утворення головних органів конференції – Ради десяти, Ради п’яти, Ради чотирьох.

Література [4; 7; 18–20; 23; 26; 28; 29; 32; 48; 55]

Тема 24. Становлення Версальської системи

Розбіжності в роботі членів Ради чотирьох. Проблемний характер пропозиції В. Вільсона про введення системи мандатів при Лізі Націй, а також про представництво малих країн у Раді Ліги. Відмова В. Вільсона прийняти французьку вимогу про створення міжнародних збройних сил. Опозиція в конгресі США пропозиціям В. Вільсона на конференції. Позиції правих республіканців, республіканської партії та ізоляціоністів. Суперечності та подальше схвалення статуту Ліги Націй конференцією. Німецька проблема на конференції, питання про Рейнську область. Характер та цільові настанови Меморандуму з Фонтенбло, його програмні установки. Результати обговорення меморандуму на Раді чотирьох. Суперечності, пов’язані з питаннями про репарації та саарською проблемою. Відмова сенату США ратифікувати Версальський мирний договір. Вирішення питання про кордони Польщі та його специфіка.

Література [4; 7; 18–20; 23; 26; 28; 29; 32; 48; 55]

Тема 25. Система мирних договорів

Мирний договір з Німеччиною – основне питання Версальського мирного договору (28 червня 1919 р.). Версальська система мирних договорів: Сен-Жерменський договір з Австрією (10 вересня 1919 р.), Рейнський з Болгарією (27 листопада 1919 р.), Тріанонський з Угорщиною (4 червня 1920 р.), Севрський з Туреччиною (10 серпня 1920 р.), їх зміст та суттєві характеристики. Значення Версальської системи мирних договорів для геополітичного переділу світу після Першої світової війни. Присудження Нобелівської премії миру президенту США В. Вільсону.

Література [4; 7; 18–20; 23; 26; 28; 29; 32; 48; 55]

Тема 26. Створення Ліги Націй та її діяльність

Цілі та завдання створення Ліги Націй і гарантії членам організації політичної незалежності та територіальної цілісності. Недоліки в дії механізму цієї організації. Структура Ліги Націй та її нездатність підтримати статус-кво, що склався внаслідок Першої світової війни, зберегти Версальсько-Вашингтонську систему повоєнного устрою світу. Створення Ліги Націй – перша спроба утворення організації глобального характеру.

Література [4; 7; 18–20; 23; 26; 28; 29; 32; 48; 55]

Тема 27. Мандатна система

Зміст поняття “мандат” та три групи мандатів: “А”, “В”, “С”, склад цих груп. Розподіл колоній серед провідних світових держав. Затвердження Лігою Націй перемоги союзників у війні та надання законності поділу світу між державами-переможницями.

Література [4; 7; 18–20; 23; 26; 28; 29; 32; 48; 55]

Тема 28. Вашингтонська конференція 1921–1922 рр.

Скликання у Вашингтоні (12 листопада 1921 р.) конференції для вирішення далекосхідних проблем та обмеження морських і сухопутних озброєнь, правил застосування нових засобів війни. Склад учасників конференції. Позиція, цілі та завдання США на конференції. Укладення низки договорів: Трактату чотирьох держав, Трактату п’яти держав, Трактату дев’яти держав та їх характеристики. Визначення п’яти основних етапів існування Версальсько-Вашингтонської системи та характеристика нового розкладу сил у повоєнному світі.

Література [4; 7; 18–20; 23; 26; 28; 29; 32; 48; 55]

Змістовий модуль VI. Ялтинсько-Потсдамська система міжнародних відносин

Тема 29. Становлення Ялтинсько-Потсдамської системи

Встановлення після Другої світової війни Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин, яка стала філософською та юридичною базовою домовленостей трьох провідних держав, що перемогли в цій війні. Ялтинська (Кримська) конференція (4–11 лютого 1945 р.), її базові рішення та вплив на світову політику. Потсдамська конференція (17 липня – 2 серпня 1945 р.), її базові рішення та вплив

на світову політику. Розробка принципів політики “чотирьох” щодо Німеччини: демілітаризації, демократизації, декартелізації та денацифікації. Поділ Німеччини на чотири зони окупації, які контролювались військами союзників. Встановлення основних кордонів Німеччини. Визначення основних характеристик Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин та їх зміст.

Література [4; 6; 7; 18–20; 23; 26; 28; 29; 32; 48; 53–55]

Тема 30. Основні тенденції розвитку повоєнних міжнародних відносин

Нове співвідношення сил провідних країн Заходу. Зростання ролі СРСР на міжнародній арені. Формування “біполярної структури” міжнародних відносин. Крах колоніальних систем, створення нових незалежних держав. Створення нових засобів ведення війни. “Холодна війна” і виникнення низки регіональних конфліктів: в Індокитаї, на Близькому Сході і Середньому Сході, їх характерні риси.

Література [4; 6; 7; 18–20; 23; 26; 28; 29; 32; 48; 53–55]

Тема 31. Головні характеристики міжнародних відносин повоєнного періоду

Визначення особливостей основних тенденцій повоєнних міжнародних відносин та їх суттєві характеристики. Створення НАТО (4 квітня 1949 р.). Створення низки регіональних військово-політичних блоків: АНЗІЮС (1951 р.), СЕАТО (1954 р.), Багдадський пакт (1955 р.), ОВД (1955 р.). “Воєнна психологія” у міжнародних відносинах. Виникнення Руху неприєднання. Ідеологізація міжнародних відносин. Недоліки післявоєнної міжнародної системи.

Література [4; 6; 7; 18–20; 23; 26; 28; 29; 32; 48; 53–55]

Тема 32. Створення ООН. Концепція нового міжнародного співробітництва

Пропозиції представників СРСР, США, Великої Британії та Китаю про створення ООН на конференції в Думбартон-Оксі (вересень–жовтень 1944 р.) та її рішення. Установча конференція ООН у Сан-Франциско (США) і ухвалення Статуту ООН (12 квітня – 25 червня 1945 р.). Зміст Статуту ООН та його мета. Структура та робочі органи ООН. Створення системи спеціалізованих установ. ООН і закладення бази для продовження співробітництва країн антигітлерівської

коаліції, а також реалізації подальшого протистояння між СРСР та США в межах дозволених створеними ними міжнародних організацій.

Література [4; 6; 7; 18–20; 23; 26; 28; 29; 32; 48; 53–55]

Тема 33. Значення Ялтинсько-Потсдамської міжнародної системи

Формування цієї системи на основі балансу сил та інтересів і перевірка її функціональності в період “холодної війни”. Стимування від непродуманих та ризикованих дій і забезпечення необхідної стабільності міжнародної системи в межах існуючої “біполярності”. Кардинальний перегляд Ялтинсько-Потсдамського світоустрою під гаслом “нового мислення” і перегляду засад зовнішньої політики СРСР. Роль об’єднання Німеччини в подальшій докорінній зміні балансу сил в європейській політиці. Скасування Організації Варшавського Договору (ОВД) і розпад соціалістичної співдружності в Європі. Розпад СРСР і самознищення одного зі світових “центрів сили”, припинення існування “біполярної” моделі міждержавних відносин.

Література [4; 6; 7; 18–20; 23; 26; 28; 29; 32; 48; 53–55]

Змістовий модуль VII. “Плюралістична однополярність” сучасної системи міжнародних відносин

Тема 34. Сучасна структура міжнародних відносин та її особливості

Симбіозний характер сучасної структури міжнародних відносин: однополюсної, біполярної та багатопольової систем й інтереси наймогутніших учасників кожної із систем, які відповідно зацікавлені у збереженні тієї з них, яка видається кожному найпридатнішою для нього. Обриси нової політичної карти світу. Розширення простору дії глобальної демократичної хвилі. Якісні зміни співвідношення демократії і авторитаризму. Формування глобального економічного організму. Нові параметри воєнної безпеки. Космополітизація світової політики.

Література [2–11; 18; 31; 48; 53–55]

Тема 35. Гібридизація рівнів нової системи міжнародних відносин

Визначення сучасної системи міжнародних відносин як незвичного гібриду однополюсної системи з однією наддержавою, яка намагається формувати базові засади світової політики та групи провідних світових

сил, що обстоюють власні інтереси. Типологія рівнів нової системи міжнародних відносин, їх визначення. Концепція С. Хантінгтона про напрям динаміки руху світової політики у XXI ст. Майбутній характер відносин між наддержавою та великими регіональними силами.

Література [2–11; 18–20; 21–25; 26–31; 48; 53–55]

Тема 36. Формування нових системоутворюючих закономірностей у сучасній міжнародній системі

Відмінність сучасної системи міжнародних відносин не тільки від попередньої Ялтинсько-Потсдамської системи, а й від традиційної Версальської. Нові риси взаємозв'язку та взаємодії як традиційних сил, так і нових факторів та тенденцій. Розширення кола суб'єктів міжнародних відносин і зміна мотивації її поведінки. Трансформація пріоритетів домінуючих учасників міжнародних відносин від держави та міждержавних відносин до нових системоутворюючих космополітичних суб'єктів міжнародних відносин, поява основних тенденцій світопорядку XXI ст.

Література [2–11; 18–20; 21–31; 48; 53–55]

Змістовий модуль VIII. Система нового світопорядку початку XXI ст.

Тема 37. Характеристика нових рис міжнародної системи початку XXI ст.

Набуття до середини першого десятиліття XXI ст. чотирьох нових рис міжнародної системи. Їх дескрипція та суттєві характеристики. Вихід за межі “реал-політичних” зрушень у міждержавних відносинах. Пріоритет гіпотези про головний зміст сучасної епохи. Характер переходу діяльності країн світу до креативного створення громадянського суспільства на базі ліберально-демократичного синтезу.

Література [1–12; 16; 31; 48; 53–55]

Тема 38. Феномен прояву антидемократичних мотивацій при розпаді тоталітарних суспільств

Прояв традиційних, архаїчних та антицивілізованих структур у поведінці та характері мислення людей, держав і народів при розпаді тоталітарних суспільств. Спектр таких проявів у Російській федерації та Китаї. Вибірковий характер їх співробітництва зі США та країнами НАТО. Упорядковуюча роль країн Європейського Союзу з позицій

розробки ціннісних принципів, норм поведінки та впровадження цих правил для стабілізації торговельно-господарських та економічних зв'язків між посттоталітарними країнами та розвиненими країнами Заходу.

Література [1–12; 16–31; 48; 53–55]

Тема 39. Інтеграційні тенденції та ступінь урегульованості розвитку сучасної системи міжнародних відносин

Інтеграційна практика і створення теорії сучасної ролі держави та державного суверенітету порівняно з правами групи і людини взагалі – національними інтересами окремих країн тощо. Створення в Європі запиту на теоретичне обґрунтування невідворотності “переступання через комплекс державного суверенітету” в інтересах розробки загальної суб’єктивності Євросоюзу. Формування та засвоєння в Європейському культурному середовищі конфліктних постулатів про “право гуманітарної інтервенції” та “нелегітимності авторитарних режимів”, їх уніфікація та легітимізація з боку США. Спроможність західноєвропейських країн враховувати у власних інтересах доцільність чи недоцільність використання порад Вашингтона для вдосконалення свого інтеграційного досвіду. Залежність між високим ступенем урегульованості сучасних міжнародних відносин та усталеністю існуючого міжнародного порядку.

Література [1–12; 16–31; 48; 53; 55]

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Поняття про систему.
2. Зміст поняття “середовище”.
3. Держава як елемент системи в міжнародних відносин.
4. Зміст поняття “система міжнародних відносин”.
5. Конфігурація співвідношення сил та її складові.
6. Зміст гомогенності та гетерогенності.
7. Зміст поняття “система”.
8. Основна проблема суб’єктивності в міжнародних відносинах.
9. Зміст доцільності проблеми звуження поняття міжнародних відносин тільки як до міждержавних.
10. Структурні рівні як визначальна характеристика структури системи міжнародних відносин.
11. Типи контролю кожної системи.
12. Класифікація держав І. Луарда.

13. Визначення двох найтипівіших моделей системи Р. Ароном.
14. Шість правил, необхідних і достатніх для функціонування багатополярної системи М. Каплана.
15. Визначення видів міжнародних відносин.
16. Характеристика глобальних та регіональних підсистем міжнародних відносин.
17. Характеристика підходів до дослідження міжнародних систем.
18. Головні ознаки довестфальського етапу міжнародних відносин.
19. Вестфальська система геополітичних відносин та її домінуючі суб'єкти.
20. Зміст поняття суверенітету.
21. Змістовні характеристики Вестфальського мирного договору.
22. Базові проблеми Вестфальського миру.
23. Основні характеристики Вестфальської системи міжнародних відносин.
24. Віденська система міжнародних відносин та її специфіка.
25. Головні результати Віденського конгресу.
26. Геополітичні наслідки переділу світу, закріплені Віденським конгресом.
27. Цілі учасників Віденського конгресу.
28. Головна мета підписання Акту Священного союзу.
29. Характеристика рішень чотирьох конгресів Священного Союзу.
30. Специфічні риси Віденської міжнародної системи.
31. Причини перетворення США на глобальну світову імперію.
32. Чотири постулати В. Вільямса відносно завоювання США світових ринків та встановлення геополітичної гегемонії.
33. Геополітичні інтереси провідних сил Західної Європи після Першої Світової війни.
34. Базові принципи "14 пунктів" В. Вільсона — зовнішньополітична програма США.
35. Зміст питання про самовизначення націй.
36. Рішення Паризької мирної конференції.
37. Шляхи становлення Версальської системи.
38. Характеристики системи Європейських договорів.
39. Створення Ліги Націй та її діяльність.
40. Складові мандатної системи та їх характеристика.
41. Рішення Вашингтонської конференції.
42. Періодизація формування Версальсько-Вашингтонської системи.
43. Механізм становлення Ялтинсько-Потсдамської системи. Рішення Ялтинської та Потсдамської конференцій.

44. Характеристика основних тенденцій розвитку повоєнних міжнародних відносин, їх регіонально-специфічні особливості.
45. Базові характерні риси міжнародних відносин повоєнного періоду.
46. Проблеми створення ООН.
47. Концептуальні засади нового повоєнного міжнародного співробітництва.
48. Міжнародне значення створення Ялтинсько-Потсдамської системи.
49. Місце поняття “світовий порядок” у структурній організації міжнародних відносин. Позиції сучасних провідних дослідників.
50. Глобалізація та розпад біполярної структури міжнародних систем.
51. Становлення СНД та проблема забезпечення безпеки на її просторі.
52. Американська концепція розширення демократії.
53. Підготовка до розширення НАТО.
54. Структура міжнародних відносин на початку XXI ст.
55. Гібридизація рівнів нової глобальної системи міжнародних відносин.
56. Формування нових системоутворюючих закономірностей у сучасній міжнародній системі.
57. “Плюралістична однополярність” та космополітичні суб’єкти міжнародних відносин XXI ст.
58. Феномен прояву антидемократичних мотивацій при розпаді тоталітарних суспільств.
59. Інтеграційні тенденції та ступінь урегульованості розвитку сучасної системи міждержавних відносин.
60. Проекти майбутнього світоустрою у XXI ст.
61. Формування Ялтинсько-Потсдамської системи на основі балансу сил та інтересів.
62. Перевірка функціональності Ялтинсько-Потсдамської системи в період “холодної війни”.
63. Нове співвідношення сил провідних країн Заходу в повоєнний період.
64. Розробка принципів політики чотирьох “Д” з боку союзників щодо Німеччини.
65. Встановлення нових кордонів Німеччини.
66. Визначення основних характеристик Ялтинсько-Потсдамської системи та їх зміст.
67. Зростання ролі СРСР на міжнародній арені після Другої світової війни.
68. Формування “біполярної структури” міжнародних відносин.
69. Крах колоніальних систем, створення нових незалежних держав.
70. Створення нових засобів ведення війни.
71. “Холодна війна” і виникнення низки регіональних конфліктів.

72. Створення НАТО.
73. Створення низки регіональних військово-політичних блоків.
74. Виникнення Руху неприєднання.
75. Ідеологізація міжнародних відносин після Другої світової війни.
76. Недоліки післявоєнної міжнародної війни.
77. Конференція в Думбартон-Оксі та її рішення.
78. Історичне і міжнародне значення конференції в Сан-Франциско (США).
79. Структура та робочі органи ООН.
80. Кардинальний перегляд Ялтинсько-Потсдамського світоустрою під гаслом “нового мислення”.
81. Роль об'єднання Німеччини в подальшій докорінній зміні балансу сил в європейській політиці.
82. Скасування Організації Варшавського Договору і розпад соціалістичної співдружності в Європі.
83. Розпад СРСР та кінець існування “біполярної” моделі міжнародних відносин.
84. Симбіозний характер сучасної структури міжнародних відносин.
85. Обриси нової політичної карти світу в постбіполярний період.
86. Якісні зміни співвідношення між демократією і авторитаризмом.
87. Нові параметри воєнної безпеки в постбіполярний період.
88. Космополітизація світової політики.
89. Типологія рівнів нової системи міжнародних відносин та їх визначення на початку XXI ст.
90. Майбутній характер відносин між світовою наддержавою та великими регіональними силами.

МАУП

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Арон Р. Мир і війна між націями. — К.: Юніверс, 2000. — 688 с.
2. Баталов Э. Я. Мировое развитие и мировой порядок (анализ современных американских концепций). — М.: Рос. полит. энцикл., 2005. — 376 с.
3. Бжезинский В. Великая шахматная доска. Господство Америки и его геостратегические императивы. — М.: Междунар. отношения, 1999. — 256 с.
4. Богатуров А. Д., Косолапов Н. А., Хрусталева М. А. Очерки по теории и методологии политического анализа международных отношений. — М.: — Науч.-образоват. форум по междунар. отношениям, 2002. — 37 с.
5. Бурдые П. Социология политики. — М., 1993.
6. Каплиан М. Система и процесс в международной политике // Теория международных отношений: Хрестоматия. — М.: Гардарики, 2002. — С. 221, 226.
7. Коттель О. А., Пархомчук О. С. Міжнародні системи. Світова політика. — К.: ФАДА ЛТД, 2001. — 224 с.
8. Косолапов Н. А. Теория международных отношений: предмет анализа и предмет теории // Введение в теорию. — 1998. — № 11.
9. Мальський М., Мацяк М. Теорія міжнародних відносин. — 2-ге вид. — К.: Кобза, 2003. — 407 с.
10. Мировая политика и международные отношения: Учеб. пособие / Под ред. С. А. Ланцова, В. Л. Ачкасова. — СПб.: Питер, 2005. — 448 с.
11. Мировая политика: теория, методология, прикладной анализ / Отв. ред. А. А. Кокошин, А. Д. Богатуров. — М.: Ком. книга, 2005. — 432 с.
12. Многоликая глобализация: Пер. с англ. / Под ред. П. Бергера, С. Хантингтона. — М.: Аспект-пресс, 2004. — 380 с.
13. Моисеев Н. Человек и ноосфера. — М., 1990.
14. Моисеева Л. А. История цивилизаций. — Ростов н/Д.: Феникс, 2000. — 416 с.
15. Нэбитт Д., Эбурдин П. Что нас ждет в 90-е годы. Мегатенденции. Год 2000: десять новых направлений на 90-е годы: Пер. с англ. — М., 1992.
16. Один мир для всех: Выдающиеся деятели современности о будущем человечества. — М., 1990.
17. Павленко Ю. В. История мировой цивилизации. Философский анализ. — К.: Феникс, 2002. — 760 с.
18. Панарин А. С. Философия политики. — М.: Новая школа, 1996. — 423 с.

19. *Панарин А. С.* Испытание глобализмом. — М.: ЭКСМО, 2003. — 416 с.
20. *Панарин А. С.* Стратегическая нестабильность в XXI веке. — М.: Алгоритм, 2003. — 560 с.
21. *Сенченко М. І.* Латентні структури світової політики. Нариси з конспіратології. — К.: МАУП, 2003. — 312 с.
22. *Современные* международные отношения: Учебник / Под. ред. А. В. Торкунова — М.: Рос. полит. энцикл., 2000. — 584 с.
23. *Толстов С.* Загальні критерії та методологічні виміри системи міжнародних відносин // Дослідження світової політики: Зб. наук. пр. Вип. 29 / Відп. ред. Є. Є. Каменський. — К.: Ін-т світової економіки і міжнар. відносин НАН України, 2004. — 254 с.
24. *Уоллестайн И.* Общественное развитие или развитие мировой системы // Вопр. социологии. — 1992. — № 1.
25. *Фукуяма Ф.* Конец истории? // Философия истории. Антология. — М., 1995.
26. *Хижняк І.* Міжнародний вимір сучасної глобалістики // Дослідження світової політики: Зб. наук. пр. Вип. 29 / Відп. ред. Є. Є. Каменський — К.: Ін-т світової економіки і міжнар. відносин НАН України, 2004. — 254 с.
27. *Хонин В. Н.* Теория международных отношений. Часть общая. — К.: Академ-Пресс, 2005. — 454 с.
28. *Хрусталеv М. А.* Системное моделирование международных отношений. — М., 1988.
29. *Цыганов П. А.* Международные отношения. — М.: Новая шк., 1996. — 320 с.
30. *Шпенглер О.* Закат Европы. Очерки мифологии мировой истории. — М., 1993.
31. *Ясперс К.* Смысл и назначение истории. — М., 1991.

Додаткова

32. *Антюхина-Московченко В. И., Злобин А. А., Хрусталеv М. А.* Основы теории международных отношений. — М., 1988.
33. *Белл Д.* Грядущее постиндустриальное общество. — М., 1993.
34. *Валлестайн И.* Анализ мировых систем и ситуации в современном мире: Пер. с англ. — СПб.: Университет. книга, 2001. — 416 с.
35. *Введение* в социологию международных отношений. — М.: Междунар. отношения, 1992.
36. *Гаджиев К. С.* Геополитика. — М.: Междунар. отношения, 1997. — 384 с.

37. *Гаджиев К. С.* Политическая наука. — М.: Междунар. отношения, 1996. — 400 с.
38. *Геополітичне майбутнє України // Міжнар. наук.-практ. конф.* — К.: Дипломатична академія України при МВС України, 1998. — 176 с.
39. *Гришин А. В., Никольский Н. И.* Системный анализ международных отношений. — М., 1982.
40. *Дергачев В. А.* Геополітика. — К., 2000. — 448 с.
41. *Дольникова Р. Н.* Методология и методика прогнозирования внешней политики несоциалистических государств. Опыт системной организации понятий. — М., 1986.
42. *Емельянов Ю.* Рождение и гибель цивилизаций. — М.: Вече, 2000. — 544 с.
43. *Кальвокоресси П.* Мировая политика после 1945 года: В 2 кн. — М.: Междунар. отношения, 2000. — 464 с.
44. *Камінський Е., Дашкевич А.* Політика США щодо України. Витоки. Коцептуальні основи. Практична еволюція. — К.: Наук. думка, 1998. — 548 с.
45. *Коваленко А. О.* Політичний аналіз і прогнозування. — К.: Наук. світ, 2002. — 202 с.
46. *Лазоренко О. В., Лазоренко О. О.* Теорія політології. — К.: Вища шк., 1996. — 180 с.
47. *Лафонтен О.* Общество будущего. Политика реформ в изменившемся мире. — М., 1990.
48. *Лебедева М. М.* Мировая политика: Учебник для вузов. — М.: Аспект-Пресс, 2004. — 352 с.
49. *Лейбин В. М.* Зарубежная глобалистика: проблемы и противоречия. — М.: 1988.
50. *Маддисон В. В., Шахов В. А.* Політологія міжнародних відносин: Навч. посіб. — К.: Либідь, 1997. — 176 с.
51. *Международные отношения: социологические подходы / Рук. авт. кол. проф. П. А. Цыганков.* — М.: Гардарики, 1998.
52. *Міжнародна система, безпека і глобальний розвиток. Конспект лекцій з курсу “Порівняльна політологія” / Авт.-укл. С. О. Шергин.* — К., 1996.
53. *Поздняков Э. А.* Политика и нравственность. — М.: Прогресс-Культура, 1995. — 112 с.
54. *Ревякин А. В.* История международных отношений в Новое время: Учеб. пособие. — М.: Рос. полит. энцикл., 2004. — 262 с.
55. *Системная история международных отношений в четырех темах. События и документы. 1918–2003 / Под ред. А. Д. Богатурова.* — М.: Науч.-образоват. форум по междунар. отношениям, 2003. — 720 с.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни “Системи міжнародних відносин”	4
Зміст дисципліни “Системи міжнародних відносин”	6
Питання для самоконтролю	17
Список літератури	21



Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *І. В. Хронюк*
Комп'ютерне верстання *М. М. Соколовська*

МАУП

Зам. № ВКЦ-2818

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)

03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП